

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LIX (2)

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LIX (2)

UDC 39(05)

ISSN 0350-0861

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LIX
No. 2

Editor in chief:
Dragana Radojičić

International editorial board:
Radost Ivanova, Elephterios Alexakis, Peter Slavkovsky, Karl Kaser,
Gabriela Kilianova, Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Ljiljana Gavrilović,
Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović, Ildiko Erdei

The reviewers:
Vojislav Stanovčić, Ana Luleva, Rastja Stolična, Jovanka Radić, Snežana Petrović,
Miroslava Malešević, Miroslava Lukić Krstanović, Larisa Čović, Mladena Prelić,
Biljana Sikimić, Milena Benovska, Marina Simić, Petko Hristov, Aleksandar
Palavestra, Ljubinko Radenković

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić, at
meeting of the Department of Social Sciences SASA, October 2011

BELGRADE 2011

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК
ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА
LIX
свеска 2

Главни и одговорни уредник:
Драгана Радојичић

Међународни уређивачки одбор:

Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Петер Славковски, Карл Касер,
Габриела Килианова, Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник,
Марина Мартинова

Уређивачки одбор:

Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Љиљана Гавриловић,
Александра Павићевић, Лада Стевановић, Илдико Ердеи

Рецензентски тим:

Војислав Становчић, Ана Лулева, Растја Столична, Јованка Радић, Снежана
Петровић, Мирослава Малешевић, Мирослава Лукић Крстановић, Лариса Човић,
Младена Прелић, Биљана Сикимић, Милена Беновска, Марина Симић, Петко
Христов, Александар Палавистра, Љубинко Раденковић

Секретар уредништва:
Марија Ћокић

Примљено на седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној октобра 2011. године,
на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2011.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011-2636-804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.co.rs

Рецензент:
академик Војислав Становчић

Лектор:
Софија Милорадовић

Превод на енглески:
Јелена Чворовић
Маша Матијашевић
Љиљана Обренић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете и науке Републике Србије

Часопис Гласник Етнографског института САНУ индексиран је у:
DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Српски цитатни индекс);
Ulrich's Periodicals Directory.
The Bulletin of Institute of Ethnography SASA is indexed in: DOAJ (Directory of Open Access
Journals); SCIndeks (Srpski citatni indeks); Ulrich's Periodicals Directory.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography /
главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) –
Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 –
(Београд : Академска издања). – 24 cm

Годишње

ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института

COBISS. SR-ID 15882242

Садржај Summary

Јадранка Ђорђевић Црнобрња, <i>Тестаментално наслеђивање – само правна осмоза?</i>	7
Jadranka Đorđević Crnobrnja, <i>Testamental Inheritance – Just a Legal Osmosis?</i>	18
Jelena Čvorović, <i>Juvenile Marriages, Child Brides and Infant Mortality Among Gypsies in Serbia</i>	27
Јелена Чворовић, <i>Јувенилни бракови, децје невесте и смртност деце код српских Рома</i>	39
Annemarie Sorescu-Marinković, <i>Imagining the Past, Creating Identity: the Case of the Bayash</i>	45
Анамарија Сореску-Маринковић, <i>Бањаши – измишљање прошлости, стварање идентитета</i>	56
Maria Koumarianou, <i>'Nahni wa x fendik' (We and the Others): Negotiation of Multiple Identities in the Maronite Community of Cyprus</i>	61
Марија Кумаријану, <i>Ми и други: Преговори вишеструких идентитета у маронитској заједници на Кипру</i>	75
Сања Златановић, <i>Дискурзивно обликовање других: српска заједница југоисточног Косова у послератном контексту</i>	77
Sanja Zlatanović, <i>Discursive Construction of Others: The Serbian Community in Southeast Kosovo in the Post-War Context</i>	88
Срђан Радовић, <i>Политике и контраполитике идентитета и простора: случајеви са београдских улица након 2000. године</i>	99
Srdan Radović, <i>Politics and Counter-Politics of Identity and Space: Several Cases from Belgrade's Streets in the 2000s</i>	112
Маријана Митровић, <i>'Неподношљива лакоћа' (субверзије) национализма: естрадна тела у постсоцијалистичкој Србији</i>	125
Marijana Mitrović, <i>The 'Unbearable Lightness' (of the Subversion) of Nationalism: Bodies on Estrada in Post-Socialist Serbia</i>	137
Весна Трифуновић, <i>Постсоцијалистичка трансформација и нови облици идентификације у друштву Србије</i>	149
Vesna Trifunović, <i>Post-Socialist Transformation and New Forms of Identification in the Serbian Society</i>	160
Милина Ивановић-Баришић, <i>Сведочанство времена – афоризам</i>	171
Milina Ivanović-Barišić, <i>Testimony of the Time – Aforism</i>	180

Марија Копривица Лелићанин, Александра Шуваковић, <i>Језичке појаве у асиметричној институцијској интеракцији – случај Кол центра</i>	189
Marija Koprivica Lelićanin, Aleksandra Šuvaković, <i>Linguistic Aspects in Asymmetrical Institutional Interaction – Call Center Case</i>	198
Ивица Тодоровић, <i>Жељинска ала. Резултати нових истраживања народних митолошких представа Жупе</i>	207
Ivica Todorović, <i>Ala from Zeljin. Results of the Recent Research of Folk Mythology in Zupa</i>	219
Goran Štrkalj, <i>Darwinian Medicine and ‘Race’: a Note on Education</i>	231
Горан Штркаљ, <i>Дарвинистичка медицина и ‘раса’: напомена о образовању</i>	237
Бранко Ћупурдија, <i>Миле Недељковић као истраживач друштвених, културних и етничких питања</i>	239
Branko Ćupurdija, <i>Mile Nedeljković as a Social, Cultural and Ethnic Issues Researcher</i>	247
Хроника Cronicle	
Александра Павићевић, <i>Хроника научног скупа Етнолошко-антрополошког друштва Србије, Гуча 1–2. октобар 2010.</i>	255
Научна критика и полемика Discussion and Polemics	
Соња Жакула, <i>Употреба појма „култура“ у студијама савремене српске културне политике</i>	257
Александра Павићевић, <i>Смрт, сузе, смех и моћ</i>	261
Милош Луковић, Marcin Lubaś, <i>Różnowiercy. Współistnienie międzyreligijne w zachodniomacedońskiej wsi. Studium z zakresu antropologii społeczno-kulturowej</i>	264

Милина Ивановић-Баришић

Етнографски институт САНУ, Београд
milina.barisic@ei.sanu.ac.rs

Сведочанство времена – афоризам

Кратка књижевна форма, препознатљива као афоризам ослањала се у почецима свога развоја на пословицу. У афоризму је сажето опште искуство, филозофија живота, место човека у свету, друштвенополитички и историјски парадокси, и сл. Афоризам се, осим као критика друштва, може посматрати и као сведочанство времена у коме настаје. У раду се указује на једно, у приличној мери запостављено, поље у истраживању – на афоризам као вид ауторског исказивања односа према друштву и друштвеној реалности.*

Кључне речи:

афоризам, изрека,
сагира, Србија

*Афоризам је дриблинг духа
на малом простору.*

(Александар Баљак)

У Србији се у последњих неколико деценија значајно увећао број аутора који се баве писањем афоризама, па помало изненађује чињеница да се тек у новијем времену, у науци о књижевности посвећује више пажње овом књижевном жанру (Теofilović 1992, 73–83; Теофиловић 2000, 585–605; Милинчевић 2004, 885–899; Mihailovich 1988, 702–708), али и да неке друге научне дисциплине нису уочиле могућност да садржај афоризма одреде као тему истраживања.

Изузетна продукција овог рода књижевности током последњих неколико деценија 20. века несумњиво ће подстаћи занимање за његову

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту: *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије. Израда мултимедијалног интернет портала: Појмовник српске културе*. Потпројекат 2: *Етнолошко и антрополошко тумачење традиције*. Пројекат у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

свеобухватну анализу. Критичари¹ и досадашњи истраживачи (нпр. Теofilović 1992, 73–83; Mihailovich 1988, 702–708), који су се позабавили радом афористичара и тематиком афоризама, приметили су не само значајно повећање афористике у квантитативном смислу, већ и, што је посебно важно, повишен ниво квалитета ове продукције.

Према дефиницијама, афоризам је кратка, језгровита изрека, која изражава суштину неке мисли, појаве, ствари, и сл. (МПЕ 1986). Он може бити као кратка и у одређеном облику исказана изрека, која веома јасно изражава једну мисао (Вујаклија 1977), или пак мисао изражена у краткој сажетој реченици (сентенцији) (RSKJ 1967), односно – кратка, сажета изрека, у којој је „видљива“ општа мисао или морална истина која се може применити у различитим животним приликама (RKT 1985, 708).

Афоризам се као мали мисаони траг, посвећен свакодневном животу и његовим парадоксима, појавио још у време античке Грчке. Са употребом овог термина започето је у кратким упутствима која су коришћена као савети за лечење различитих болести. Дакле, историја афоризма започела је са Хипократом, који је сачинио збирку савета о болестима и лековима. Аутор их је назвао *афоризмима*, највероватније и не помишљајући на то да тиме промовише не само упутства за лечење, већ, како се временом испоставило, и нову књижевну врсту.

Занимљиво је да се уводна реченица Хипократових практичних упутстава и изрека² – *умеће је дуго, живот је кратак (ars longa, vita brevis)* – може сматрати правим књижевним умећем (Škreb 1986, 275–276). Сентенца: *у малом тексту велика снага*, иако осмишљена за другу намену (да се одреди Хипократово дело), истовремено дефинише и сâм афоризам, за који се као битна карактеристика везује краткоћа текста, а што опет значи да је поменута дефиниција још увек применљива.

Ширину и преображај афоризма кроз историју као да је наговештавала разуђеност његове изворне значењске основе. Термин се развио од глагола *aphorizein*, чије је значење било ‘разликовати; одвојити, изоловати; назначити, одредити, определити’ а

„посредством латинског превода и рецепције афоризма као одређења, установљења, дефинисања (definitio), све до XIX века

---

¹ У том смислу запажени су предговори, поговори, осврти Ратка Божовића који се односе на афористичко стваралаштво аутора током деведесетих година прошлог века и касније. У једном од тих текстова аутор истиче да су му афористичари „помогли“ да током деведесетих година прошлог века потпуно не потоне у мрак и незнање. Видети и сајт www.aforizmi.org (посета 16. 3. 2011).

² У питању су упутства о дијети и пробави, утицају врућине и хладноће, утицајима времена, годишњих доба, о чиревима, грчевима, унутрашњим болестима, плућним болестима, болестима мехура и воденој болести. Ова збирка изрека и упутстава сачувана је захваљујући Александријској библиотеци (Теofilовић 2000, 585).

афоризам се поимао као посебан облик научног исказа, понекад чак и као сазнајно привилегован“ (Теofilović 1992, 73).

Необичност термина и његова првобитна употреба вероватно су утицали на то да афоризам не буде прихваћен истом брзином и на исти начин у просвећеним европским круговима. Са ретким изузецима, помена овог термина вековима је асоцирала на садржаје са медицинским значењем. Исто је и у средњовековној латинској књижевности, у којој, као и у истовременим националним књижевностима, нема изузетака у значењу термина *афоризам*.

У књижевност је афоризам ушао на, чини се, помало неуобичајен начин. Развојни пут му се кретао од парадоксалних савета о лечењу отровима до – у садашњем времену – специфичног очишћења речима од речи. На нашем тлу, афоризам је, током друге половине XX века прерастао у кратку, критички настројену, језгровиту мисао, која се садржајно више приближава сатири. Иначе, афоризам представља кратку књижевну форму, која се ослања на пословицу, па се може посматрати и као њена својеврсна варијанта, односно – даља развојна линија облика и, можда много више, начина мишљења. Кратке форме помажу нам *да сигурније проговоримо о односима и зависности писане и усмене традиције, као и о односу никада до краја јасно одвојених стваралачких књижевних токова који се неминовно прожимају било да је реч о усменом стваралаштву као источници, било пак о понародњавању писаног* (Матицки 2008, 315–316).

Исказујући се кроз афоризам, афористичар сваки пут ствара минијатурно, али оригинално књижевно дело, сажето на малом простору, често на неочекиван и помало парадоксалан начин. Иако се писци углавном служе апстрактним начином исказивања својих промишљања, њихов критички став према друштвеним приликама углавном се односи на време живљења и проживљавања друштвене збиље, те читаоца ретко остављају равнодушним, било да је у питању садашњост или скорашња прошлост. Афоризми су дело индивидуалних стваралаца, а успех ове врсте стваралаштва састоји се у томе да је читаоци прихвате и посматрају само као једну од вредносних одредница, односно – да постану *за читаоца, онај идеални простор у којем се опита оскудица богатства сажима у задивљујуће, раскошно богатство оскудице* (Marković 1987, 179). Да би се то постигло, ретко се прекорачује граница од једне до две реченице, и у томе леже умеће и снага промишљања ствараоца. *У свом учесталијем облику састоји се од сажете неvezане прозне реченице, а може се јавити и у облику строфе од два или четири стиха* (RKT 1985, 4). У афоризму као краткој форми стваралаштва, најпре народног а касније и уметничког израза, *крије се велика снага, идеална синтеза књижевности и филозофије, крије (се) велико животно искуство* (Оташевић 2005, 35).

Афоризам је лцидно осмишљен књижевни облик, у којем се са врло мало добро укомпонованих речи, као својеврсно сведочанство времена, понајчешће одсликавају друштвене аномалије. Значајно је напоменути да тематика „покрива“ различита подручја људских активности (васпитање,

мушко-женске односе, поједине професије, и др). Није без значаја ни то да је у природним наукама изражавање кроз афористичку мисао непознато, док је веома актуелно на пољу друштвеног живота – кроз његову политичку призму, кроз уметност, филозофију и сл. Да би афоризам оставио утисак на читаоца (слушаоца), неопходно је да његова тематика задре у саму срж друштвеног живота једне заједнице. Због тога се афористичари најчешће и изражавају кроз кратке форме. А да би кратка форма постигла замишљени циљ, веома је важан и језик којим се афористичар користи у свом исказу. Стога се успешним може сматрати онај афоризам који је од стране читалаца прихваћен као спознаја друштвених појава од општег значаја.

* * *

Развој афористичке мисли у Србији има историју дугу више од једног века. У XIX веку је афоризам имао другачије начине испољавања – поистовећивао се са епиграмима, сентенцама и пословицама, односно – са мудрим изрекама. У књижевним делима XIX и прве половине XX века проналазимо га као саставни део различитих прозних остварења, пре свега код оних писаца који су били наклоњени овом поприлично специфичном стилу писања.

Највероватније је да ствараоци који се данас могу сматрати зачетницима афористичке мисли у Србији – Јован Стерија Поповић, Јован Јовановић Змај, Љубомир Ненадовић, Илија Огњановић Абуказем, Божидар Кнежевић, Стеван П. Бешевић, Ђура Јакшић – нису током стварања својих дела размишљали као афористичари. Међутим, начин размишљања, као и начин на који су описивали појаве у друштву свога времена, веома подсећа на афоризам. Ова чињеница подстиче на размишљање о томе да су истовремено постојали и друштвени парадокси а и појединци који су те парадоксе могли да уоче и писаном речју оставе траг о њима. Каснији ствараоци афоризама, чини се, имали су добру полазну основу за свој, помало специфичан начин размишљања.³

Негде до Другог светског рата углавном се може говорити о афористичким мислима које су садржане у делима различитих аутора, са прилично широким тематским распоном – од социолошко–политичких запажања до коментара актуелних друштвених збивања. Такође, већ у овом времену је приметна доза сатиричности, што је значајна карактеристика афористике готово свих наших аутора који се могу сматрати прегоацима на пољу овог књижевног рода.

Избор из афористичких размишљања који следи својеврсно је сведочанство о специфичној друштвеној критици, али и о томе који су то друштвени проблеми били занимљиви промишљаоцима поменутог доба:

---

³ Поред ауторских дела и списа постојали су и часописи посвећени шали, сатири, па и афоризму – *Шумадинка*, *Жижа*, *Враголан* и др.

- Цензори су бабице сваког писменог сочињенија. Али много пути дете сакато кроз њих оставе; / Старе аљине и нови домови свагда се крпу⁴ (Теофиловић 2000а, 112–113).

- Онај који се обогатио зној је млогих људи у свој сандук исцедио; / Знате ли шта је буна? Олуја гди се свако ђубре у вис диже и каља најсветлије ствари; / Шта је лакше сачувати? Жену или котарицу бува?⁵ (Милинчевић 2004, 889–892).

- Из велике љубави не може се родити мала мржња; / Бити или не бити, то је на почетку свеједно, – **само на почетку**; / Много штошта није свршено само зато што није ни почето⁶ (Теофиловић 2000а, 113).

Иако наведени примери то само делимично илуструју, тематски дијапазон афористичке мисли овога периода прилично је широк, а односи се на морал друштва и грађана, на власт, на социјалне проблеме. Чини се да је тај период обележило афористичко размишљање Љубомира Ненадовића из 1852. године: *Печатња је слободна, само се списатељи апсе*, које ни у садашњем времену није изгубило много од своје актуелности и које свакако спада у бисере српске афористике.

У послератном периоду, заправо већ током шездесетих година XX века, у Србији сатирични афоризам добија замајац, који са мањим или већим осцилацијама још увек траје. Чини се да је друштвенополитички, друштвеноекономски и културни развој у протеклим деценијама представљао погодно тло и подстицај плејади врских афористичара да на себи специфичан начин („заостреним пером“) укажу на примећене „нелогичности“ у друштву и његовом развоју.

- Познато је да новинари не знају много. А и кад нешто знају то није оно што би требало да знају; / Ко жели да је стално у праву мора често да мења мишљење (Душан Радовић) (Baljak 1987, 56; 57).

- Прво си човек у сенци, затим си човек са сенком, најзад си сенка од човека; / Кад лажеш за своје потребе, ти си лажов. Кад лажеш за потребе државе, ти си статистичар (Влада Булатовић Виб) (Baljak 1987, 65; 66; 68).

---

⁴ За проучавање афоризма битни су *Забавни календари* из 1830, 1832. и 1835. године, а пре њих – *Мали буквар за велику децу*.

⁵ У историјским драмама, а нарочито у комедијама чији је аутор Јован Стрерија Поповић, садржана су и размишљања која можемо подвести под афористичку продукцију. Писац „слика“ свакодневни живот српског друштва, користећи се обилато сатиром у поступку „исцртавања“ ликова (њихових нарави) извучених из свакодневице.

⁶ Јован Јовановић Змај је на свој начин допринео предметној проблематици, што илуструју примери наведени у тексту.

- Правда која само кажњава развија се у неправду; / Зашто само цркву? Требало је и ђавола одвојити од државе (Бранислав Црнчевић) (Теофиловић 2000, 46; 49).

- Цео свет луд, само ми нормални! То није нормално! / Нисмо ми криви што смо у тунелу без излаза. То је грешка у пројекту! (Витомир Теофиловић) (Теофиловић 2000, 183; 185).

Појављивање, како се испоставило, изузетно надарених писаца кратке, „убојите“ мисли указује на то да се друштвена ситуација споро мења, будући да је непрестана инспирација афористичарима. Читајући њихове афористичне мисли и изреке, читалац се не може отети утиску да је друштвена збиља најподстицајнија за стални „дриблинг духа на малом простору“. Свакако да има и других тема које су инспиративне за ову врсту стваралаштва, па самим тим завређују да им се аутори посвете. Породица и породични односи, васпитање деце, професије као што су полицијска или новинарска, и слично, нашли су се у фокусу интересовања, посебно оних афористичара који су стварали пре друштвене кризе деведесетих година прошлог века. У поређењу са друштвеном збиљом, друге теме су знатно мање заступљене у афористичком стваралаштву, а чини се да тема вође представља посебну инспирацију готово свима који се баве овом врстом стваралаштва:

- Кад вођа умре, чело колоне преузму шефови сахране; / Владар небеске државе не меша се са другим владарима. Он их гледа одозго; / Држаћемо оде док нас вође воде! (Теофиловић 2006, 13; 126).

- Ишао је испед свог времена. Није хтео да буде вођа; / Оријентишите се према бусоли, рече вођа (Dangubić 1986, 49; 56).

Афористичари који су своју стваралачку зрелост исказали током последње деценије 20. века имали су, на нашу колективну жалост, „обиље материјала“ свуда око себе. Распад државе и економска криза, из чега су произашле и све друге кризе (криза морала – пре свега), подстакли су значајну продукцију афоризама. С обзиром на то да је продукција афористике још увек на завидном нивоу, питање је где смо тренутно – економски, културно, морално... Или то нема везе са нама!

- Да је Достојејевски живео у Србији, написао би само **Злочин**. Раскољников би био сведок сарадник; / Нисмо добро израчунали параболу. Из прошлости смо упали право у прошлост (Пуача 2007, 50–51).

- Глобализам је за нас преузак! Небески народ има космичку ширину; / Не тражи се више друштвена подобност. Довољна је страначка; / Пошто нам је историја тесна, хрлимо право у легенду! (Теофиловић 2006, 7; 11; 15).

- Најтеже је бити Србин ... Кад ти нико не брани; / Прошао сам цео свет, али нигде народ не живи лепше него на нашој телевизији! (Раде Јовановић) (Божовић 2007, 14; 19).
- Мало нам је наших проблема. Код нас се укрштају Исток и Запад; / Нико није савршен. Друга је ствар што ја о себи имам погрешно мишљење (Ратко Дангубић) (Божовић 2007, 54; 56).
- Шамар је информација из прве руке; / Целат је био уз жртву кад јој је било најтеже (Александар Баљак) (Божовић 2007, 66).
- У новијој историји ни један народ није изумро. То је велики изазов за нас; / Умирате? А имате ли заказано? (Слободан Симић) (Божовић 2007, 72; 76)
- Држава – то сам ја! У томе је њена величина; / Хтели смо главом кроз зид, али паметнији није попустио. (Дејан Милојевић) (Божовић 2007, 233–234)
- Отворили смо се према свету. Просимо; / У нашем циркусу нема места за публику (Весна Денчић) (Божовић 2007, 258; 264)
- Док бјежимо од традиције, за петама нам реже вијекови; / Многи могу губити дане, а само „изабрани“ деценије и стољећа (Вишња Косовић) (Божовић 2007, 330; 336).

Афористичари стасали у последњих неколико деценија не устручавају се да испоље директнији друштвени ангажман, што је нарочито видљиво у њиховој продукцији током осамдесетих година прошлог века, а и касније. Афористичари који су своју стваралачку зрелост достигли у последње две деценије, тј. у време када је криза у нашем друштву достигала свој врхунац, у бегу од свакодневице издашно су користили афоризам као детектор „непожељних“ друштвених и међуљудских појава. То не треба да чуди, пошто у основи афоризма увек стоји нека врста мудрости у виду јаоке усмерене ка људској непромишљености. Препознавање и указивање на друштвене аномалије кроз мудро афористичко промишљање, осим што зависи понајвише од инвентивности самог ствараоца, зависи и од општих друштвених околности, које представљају значајан подстицај за настајање афоризама.

А чини се да је афоризам постао, захваљујући „кући на путу“ – како то многи у последње време истичу, али и историјским околностима којима смо донекле и сами допринели својим (не)чињењем, моћно средство препознавања не само животних апсурда него, умногоме, и невоља нашег народа.

* * *

Која је сврха афористичког стваралаштва, или – другим речима – има ли афоризам функцију? Ако пођемо од претпоставке да афоризам представља поруку коју њен аутор преноси широком аудиторијуму, додуше – на један

специфичнији начин, онда је његово постојање у друштву оправдано, корисно, па – може се – рећи и пожељно. Зашто пожељно? Разлог је једноставан: што аутори овог књижевног израза указују на друштвене аномалије, али и на („претерано“) сналажење или несналажење учесника у друштвеном животу. Кроз садржајно згуснут мисаони израз, подупрт дозом духовитости која често прелази у иронију и сатиру, аутор тежи да одслика неку појаву из друштвеног живота или свакодневице. Стога не треба да изненађује обилато коришћење ироније, сатире, апсурда, алегорије и сличног, јер се њиховим коришћењем значајно доприноси „јачини“ изговорене/написане мисли, а с обзиром на краткоћу форме они је чине још згуснутијом и убојитијом. Свакако да овакав начин изражавања захтева од читаоца мало више удубљивања и промишљања, пошто афористичка мисао не мора бити увек јасно исказана и на први поглед „ухватљива“, што опет чини посебну драж овог књижевног жанра.

Један од разлога популарности афоризма је свакако и тај што он представља одраз духа не само појединца (иако је он стваралац) него и колектива који је извор и подстицај за стварање. Афоризам се у том контексту може посматрати као спона између делова друштва који су на различите начине „уплетени“ у друштвене процесе (догађаје), а који се у крајњој инстанци дотичу свих чланова друштвене заједнице.

Из досад реченог произлази да афоризам представља *мали споменик свакодневном парадоску живота* (Damnjanović 2011, 117), а његова „једноставност“ је само добро осмишљена маска иза које се крију бројне асоцијације. Ауторове прикривене мисли понекад захтевају да се смисао тражи не само у исказаним речима и околностима из којих је произашао, већ и да се читалац потруди и сâм демаскира поруку, односно – неисказане мисли његовог творца. То би, опет, значило да се афоризми све мање могу читати, иако то тако на први поглед може изгледати, као „лака“ литература. *Језгровита игра појмова, преокрет смисла, кореспонденција апсурдности егзистенције* (Damnjanović 2011, 117), парадоксалности политичког и свакодневног живота чине суштину афористичког исказа. С обзиром на то да је прикладан за оцену различитих животних ситуација, обилато је у последње две деценије коришћен као начин испољавања незадовољства и немирења са друштвеном реалношћу, из које су избијали страх и безнађе.

Библиографија

- Baljak, Aleksandar. 1987. *Istorija afokalipse*. Београд: Филип Вишњић.
- Božović, Ratko. Уг. 2007. *Od Stradije do Stradije*. Нови Сад: Stylos.
- Вујаклија, Милан. 1977. *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета.
- Dangubić, Radivoje. 1986. *Made in Glava*. Нови Сад.
- Damnjanović, Srđan. 2011. *Prolagomena za jednu srpsku paradokologiju*. <http://polja.eunet.rs/polja467/467-23.pdf>

- МПЕ 1986: *Мала енциклопедија I*. 1986. Београд: Просвета.
- Marković, Predrag. 1987. „Lek i otrov – od moralizma ka nihilizmu“. У: Aleksandar Baljak. *Istorija afokalipse*. Београд: Filip Višnjić. 175–183.
- Матицки, Миодраг. 2008. „Значај пословица за фолклористику“. У: *Словенски фолклор и фолклористика*. Посебна издања Балканолошког института 101. Београд: Балканолошки институт САНУ. 315–322.
- Миљинчевић, Васо. 2004. „Прилог проучавању афоризма у српској књижевности деветнаестог века“. *Летопис Матице српске*, књ. 474, св. 6 (децембар). Нови Сад: Матица српска. 885–899.
- Mihailovich, Vasa D. 1988. “Aphorism in Contemporary Serbian Literature”. *Slavic Review*, Vol. 47, No. 4 (Winter, 1988). The American Association for the Advancement of Slavic Studies. 702–708. <http://www.jstor.org/stable/2498189> (фебруар 2011)
- Оташевић, Ђорђе. 2005. *Енциклопедија афоризама 3*, Београд: Алма.
- Пуача, Душан. 1986. *Прометеј је побегао*. Београд: Виша електротехничка школа.
- RKT 1985: *Rečnik književnih termina*. 1985. Београд: Nolit.
- RSKJ 1967: *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*. 1967. Knjiga prva. А–Е. Нови Сад: Matica srpska – Zagreb: Matica hrvatska.
- Теодиловић, Витомир. 1992. „Афоризам као књижевна врста“. У: *Књижевни родови и врсте – теорија и историја IV*. Теоријска истраживања 8. Београд: Институт за књижевност и уметност. 73–83.
- Теодиловић, Теофиловић. 2000. „Афоризам као књижевна врста“. У: *Враг и шала*. Београд: Гутенбергова галаксија. 585–605.
- Теодиловић, Витомир. 2000а. „Афоризам у српској књижевности XIX и XX века“. У: *Развој прозних врста у српској књижевности*, Научни састанак слависта у Вукове дане, бр. 29/2. Београд – Нови Сад: МСЦ. 111–115.
- Теодиловић, Витомир. 2006. *Срби и остатак света*. Београд: ГЕА.
- Škreb, Zdenko. Mikrostrukture stila i književne forme. У: Zdenko Škreb / Ante Stamać. *Uvod u književnost: teorija, metodologija*. Zagreb : Globus. 253–282.

www.aforizmi.org

Milina Ivanović-Barišić

Institute of Ethnography SASA, Belgrade
milina.barisic@ei.sanu.ac.rs

The Testimony of the Time – Aphorism

Short literary form known as aphorism in the beginning of its development relied on saying. Aphorism concisely expresses general experience, life philosophy, situation and position of a man in this world, socio-political and historical paradoxes etc. Although it is often taken as a criticism of society, it can also be understood as a testimony of time. This paper reveals one aspect of this phenomenon that was neglected by literary theory – aphorism as a form of expressing author's attitude towards society and its reality.*

Key words:

aphorism, saying,
satire, Serbia

Aphorism is a drill of spirit in little space.

(Aleksandar Baljak)

In the last couple of decades the number of aphorism writers has significantly increased in Serbia, therefore surprises the fact that this genre has been treated with more attention only in recent times by literary theory, and it is also very strange that other disciplines didn't recognize the potential of this topic upon which they can base their researches.

The extraordinary production of this form of literature during the last couple of decades will undoubtedly increase the interest in its complex analyses. Critics¹ and researchers, (such as Teofilovic 1992, 73–83; Michailovic 1988, 702–708) that have so far studied works of aphorists and their topics, noticed not only

---

* This paper is the result of research on the Project: *Interdisciplinary Research of Serbian Cultural and Linguistic Heritage; Making Multimedia Internet Portal 'Glosary of Serbian Culture'*. Subproject 2: *Ethnologic and Anthropologic Interpretation of Tradition*. The Project is entirely financed by The Ministry of Education and Science of The Republic of Serbia.

¹ See forewords, afterwords, reviews of Ratko Bozovic which refer to aphoristic works of authors during the nineties of last century and later. In one of those papers Bozovic says that aphoristics "helped" him not to go down into the pessimistic darkness and hopelessness. Also see www.aforizmi.org (last visit 16. 03. 2011).

significant quantitative increase in the production of aphorism, but also a superior level of quality, which is of the utmost importance.

Definitions of aphorism describe it as a short, pithy statement which expresses the essence of a thought, phenomenon, matter etc. (MPE 1986); it can be a short, specifically formulated phrase, which clearly expresses one thought (Vujaklija 1977) or a thought summarized in a short sentence (RSKJ 1967); or a short, concise saying expressing the wisdom and moral truth that can be applied in different life circumstances (RKT 1985, 708).

Aphorism as a short evidence of reflection on everyday life and its paradoxes appeared in ancient Greece. Initially the term was used in short instructions for treatments of different kinds of illnesses. The history of aphorisms has its beginnings with Hippocrates who wrote a collection of instructions for illnesses and medications. When the author named them *aphorisms* he wasn't aware of the fact that by promoting medical advice he was also inventing and naming the new literary form.

It is remarkable how the introductory sentence in the Hippocrate's collection of medical practices and sayings² – “Life is short, [the] art long ” (*ars longa, vita brevis*) is itself a real literary revelation. The phrase *in a short form big strenght*, although constructed with a different purpose (to define Hippocrates' writing) at the same time defines aphorism itself characterized also by text pithiness, which means again that the aforementioned definition still stands.

The broadness of meaning and transformation of aphorism through history were indicated by the original diversity of the basic word meaning. The term derived from the Greek verb *aphorizein* meaning: to mark off, divide, isolate, indicate, determine, choose..., and “with the Latin translation and perception of aphorism as determination, establishment, definition (*definitio*), up until 19th century aphorism was perceived as a specific form of scientific expression, sometimes even as cognitively privileged” (Teofilovic 1992, 73).

Aphorism wasn't accepted in the intellectual circles in Europe at the same time and the ways of its adoption were different, probably due to the first specific use of that unusual term. With rare exceptions, the term was for centuries associated with the context of medical practice. In the Medieval Latin literature as well as in the contemporary national literatures rarely were other meanings attributed to that term.

Aphorism became a literary genre in a quite extraordinary way; from the paradoxical instructions for toxin-based treatments to the present-day specific verbal purification from other words. On our soil, during the second half of 20th century, aphorism grew into a terse and critical thought very similar in content to satire.

---

² The instructions are about diets, digestion, the influence of heat and cold, weather, seasons and life, also about ulcer, cramps, internal illnesses, lung illnesses, bladder illnesses and dropsy. This collection of sayings and instructions is preserved thanks to Alexandrian library (Teofilovic 2000, 585).

Aphorism is a short literary form that relies on saying, therefore it can be considered as its further developing form, but even more it differs from the saying by its specific way of thinking. Short forms help us to *determine the relationship and interdependence of the oral and written tradition, that have never been strictly separated but irrevocably intertwined whether we are dealing with oral tradition as the source of inspiration or written tradition leaning on oral* (Maticki 2008, 315–316).

Expressing himself through aphorism, an aphorist creates a miniature, but original literary piece, concise, in little space and very often in an unexpected and slightly paradoxical way. Even though the abstract expression is a way of creation, the critical attitude towards society is visible and it refers to everyday life or near future, leaving the impression on the reader of aphorism. Aphorisms are the work of individual artists, but success is accomplished if readers accept and perceive aphorisms just as one of the valuable factors, in other words, *for readers they should become that ideal space in which the general deficiency of profuseness is comprised into a remarkable and luxurious profuseness of deficiency* (Markovic 1987, 179). Author's achievement and creativity lie in his ability to create the perfect form of aphorism by using one up to two sentences. *Its ordinary form contains a concise unrhymed prose sentence, but it can also appear in the strophic form of two or four verses* (RKT 1985, 4). Aphorism as a short, firstly folk than artistic genre *contains great strength and rich life experience, it is an ideal synthesis of literature and philosophy* (Otasevic 2005, 35).

Aphorism as testimony of time reflects flaws of the society in very few words that compose this lapidary literary form. It is important to mention that the themes of aphorisms are various (education, relations between sexes, particular professions etc.). It is also noteworthy to add that aphoristic expression is not employed in natural sciences, but its use is very common in the field of social studies – politics, art, philosophy, etc. In order to produce an effect on audience it is essential that its themes hit the very core of social life of the community. Consequently aphorists mostly express themselves through short forms. Using them to achieve the wanted point aphorists concentrate all their power of expression on language. Aphorism is successful when it is accepted by readers as a social epiphany of wide interest for the community.

* * *

The development of aphoristic thought in Serbia is longer than one century. In 19th century aphorism had different forms of expression, it was related to epigrams, sentences and sayings, i.e. wise proverbs. Literary pieces of 19th and the first half of 20th century often included this literary form, especially works of those writers who were inclined to this specific literary style.³

---

³ Besides authors' written works there were also magazines about joke, satire, even aphorism – *Sumadinka, Ziza, Vragolan* etc.

The writers who can be regarded as aphorists in Serbia – Jovan Sterija Popovic, Jovan Jovanovic Zmaj, Ljubomir Nenadovic, Ilija Ognjanovic Abukazem, Bozidar Knezevic, Stevan P. Besevic, Djura Jaksic – during their creative work didn't think as nowadays aphorists do. However, their style of describing occurrences in their society is very similar to aphorism. This fact incites the notion that at the same time there were paradoxes and individuals capable to perceive them and leave a written trace about them. As a result, the future aphorists seemed to have a good starting point for their rather specific way of thinking.

Until World War II aphoristic statements were part of the works of different authors, with a wide range of topics, from the socio-political observations to the commentary on current social events. In that period, satirical nuances are also noticeable becoming an important characteristic of more or less all our aphorists that could be considered as originators of this genre.

The following choice of aphoristic statements is the testimony of a specific social critics, but also of the topics that served as inspiration to authors of that time:

- Censors are midwives of every literary work. But many times they leave the child lame; 2. Old clothes and new houses always need to be repaired.⁴ (Teofilovic, 2000, 112–113)

- The one who became rich squeezed the sweat of many people into his fortune; 2. Do you know what an uprising is? A storm that lifts up every filth and corrupts the most sacred things; 3. What is easier to keep? A woman or a basket full of fleas?⁵ (Milincevic 2004, 889–892)

- Great love can not breed by little hate; 2. To be or not to be, it is all the same in the beginning, – **but only in the beginning**. 3. Many things were not brought to an end just because they didn't have a beginning.⁶ (Teofilovic 2000, 113)

These examples are only moderately indicating the range of the topics of aphorisms of that time, which is quite wide and it refers to the social problems, morals of the society and its citizens, government. It can be stated that this period was marked by Ljubomir Nenadovic's aphoristic deliberation summed up in one brief statement: *Press is free, it is just the writers who are being arrested*. That is why this aphorism is up to date even nowadays and it surely is a precious pearl of Serbian aphoristic thought.

In the postwar period, during the '60s of the 20th century, satirical aphorism in Serbia got its fervor, which is lasting, with its lesser or bigger oscillations, till this day. The socio-political, socio-economical and cultural situation in last dec-

---

⁴ For research on the topic of aphorisms are relevant *Zabavni kalendari* from 1830, 1832. and 1835, and before them *Mali bukvar za veliku decu*.

⁵ Historical dramas, especially comedies by Jovan Sterija Popovic contain aphoristic way of thinking. The writer is describing everyday life of the Serbian society profusely using satire to characterize the nature of his characters.

⁶ Jovan Jovanovic Zmaj in its own way contributed to this subject, which those examples show.

ades was a suitable field and stimulus for aphorists to discern, in their own specific way („with a sharp quill“), the „illogical“ phenomena in the society and its development.

- It is well known that the journalists know a little. And when they do know something, it is not what is expected of them to know; Who always wants to be right, needs to change his mind a lot. (Dusan Radovic) (Baljak 1987, 56; 57)

- First you are a man in shadow, then the man with the shadow, finally a shadow of a man; When you're lying for yourself, you are a liar. When you're lying for the state, you're a statistician. (Vlada Bulatovic Vib) (Baljak 1987, 65; 66; 68);

- Justice that knows nothing but to punish becomes injustice; Why only the church? The devil should have been separated from the state, too. (Branislav Crncevic) (Teofilovic 2000, 46; 49);

- The whole world gone crazy, only we are normal! That's not normal! It is not our fault for being in the tunnel with no exit. The mistake is in the project! (Vitomir Teofilovic) (Teofilovic 2000, 183; 185)

The appearance of many highly gifted writers of this short pungent thoughts indicates that the society is changing very slowly and because of that it is the never-ending inspiration for aphorists. While reading their aphorisms, readers get the impression that everyday life is most stimulating for „a drill of spirit in little space“. Other topics are also inspirational for this kind of creative work, and therefore authors dedicate their attention to them. Family and family relationships, education of children, professions such as policeman and journalist etc. found themselves in the focus, especially of those aphorists who had been writing before the social crisis of '90s of the last century. In comparison with the social phenomena other themes are significantly less present in aphorisms, and it seems like the topic of the leader is an everlasting inspiration for all of the writers:

- When leader dies the front row is taken by bosses of the funeral; The ruler of the heavenly state doesn't mix with other leaders. He's looking down on them; We'll keep singing the odes as long as the leaders guide us! (Teofilovic 2006, 13; 126).

- He was ahead of his time. Never wanted to be a leader; Let yourself be guided by the compass, said the leader (Dangubic 1986, 49; 56).

To our collective misfortune, the aphorists expressing their creative maturity during the last decade of 20th century had “abundance of material” in their surroundings for their inspiration. Disintegration of the state and economic crisis provoking other crisis (moral crises, above all) have significantly increased the production of aphorisms. Considering the fact that aphorisms are still being lavishly produced, the question is on what level are we as a society – our economy, culture, moral... or it doesn't have anything to do with us!

- If Dostojevski had lived in Serbia, he would have written only „The crime“. Raskoljnikov would have been the assistant-witness; We didn't calculate correctly the parabola. We fell from the past straight into the past (Puaca 2007, 50–51).

- The globalization is too narrow for us! Heavenly people have cosmic wideness; It is no longer important to fit in the society; it is enough to fit in the party. Since our history has become too narrow, we are heading straight into the legend! (Teofilovic 2006, 7, 11, 15).

- The most difficult thing is to be Serbian... When there's no one to forbid it; I've travelled the world, but there is no people who live better than on our television! (Rade Jovanovic) (Bozovic 2007, 14, 19).

- It's not enough that we have our problems. We are at the junction of East and West; Nobody's perfect. The fact that I think wrong about myself, that's something else. (Ratko Dangubic) (Bozovic 2007, 54, 56).

- A slap in the face is the information from the first hand. Executioner was with his victim when it was most difficult (Aleksandar Baljak) (Bozovic 2007, 66).

- In recent history no nations have died out. It is a great challenge for us; You're dying? But do you have an appointment? (Slobodan Simic) (Bozovic 2007, 72, 76)

- The State – that's me! There lies its greatness; We wanted to go through the wall with our heads, but the smarter one didn't give in. (Dejan Milojevic) (Bozovic 2007, 233–234)

- We have opened ourselves to the world. We are begging; In our circus there is no room for the audience. (Vesna Dencic) (Bozovic 2007, 258, 264)

- While running away from our tradition, centuries are growling at our feet; Many can lose days, but only “the chosen ones” can afford to lose decades and centuries (Visnja Kosovic) (Bozovic 2007, 330, 336).

Aphorists from the last couple of decades never hesitated to express a more direct social engagement, which is especially noticeable in their production during the '80s of the last century and later. Aphorists who creatively matured during the last two decades when the crisis in our society reached its culmination, in their escape from everyday life used aphorisms abundantly to detect “disagreeable“ social and human relationships. That is absolutely to be expected since the aphorism in its essence always carries some kind of wisdom like a sting to human folly. Recognizing and pointing out social anomalies through witty aphoristic reflections depends, on the one hand, on the creativity of an artist, and, on the other hand, on the general social circumstances, which are significant impulse for their creation.

Aphorism has become a powerful means of recognizing not only the absurdities of life, but also the troubles of our nation, due to the specific position of our country (“the road house“) and historical circumstances, to which we have contributed with our active/passive behaviour.

* * *

What is the purpose of aphoristic creativity or, in other words, does aphorism have a meaning? The assumption that aphorism is the message which is, in a specific way, presented to wide audience by its author, confirms that its existence in the society is justifiable, useful, and, even more, desirable. Why is it desirable? Because of the themes that are in the center of authors attention, such as social anomalies and also (“exaggerated”) good or bad social adjustment to the life of the community. Through pithy content of a thoughtful expression enriched with a touch of wittiness which often turns into irony and satire, the author strives to depict social and everyday life circumstances. For that reason, a profuse use of irony, satire, absurdity, allegory etc. shouldn’t come as a surprise because they significantly contribute to the strength of the spoken/written thought, and make it more concise and lethal, taking into account its short form. This kind of literary form occupies reader’s attention forcing him to reflect more about aphorism’s meaning, especially since the message isn’t always discernible and “catchy” at first reading, which is again a provocative side of this literary genre.

One of the reasons why aphorism is so popular is that it represents not only the spirit of one man (i.e. its author), but also the spirit of the community, that is the source and inspiration of creativity. Aphorism, therefore, can be beheld as a link between separate parts of the community involved in different ways in the social processes (events) that ultimately concern each and every member of the community.

From aforesaid it can be concluded that aphorism is a *little monument to everyday life paradox* (Damnjanovic 2011, 117), and its simplicity is just a well-formulated cover for numerous variations of meanings. Messages hidden in the aphorism request an effort from the reader not only to search for the meaning in the words and social circumstances, but also to decode what’s underneath, in the unspoken context of aphorism. And yet, this could mean that aphorisms are reading material for fewer and fewer readers. Therefore, aphorisms can not be treated as an „easy“ literature. *Pithy play of terms, upheaval of meaning, correspondance of absurdity of existence* (Damnjanovic 2011, 117), the paradox of political and everyday life are the base of aphoristic statement. Considering the fact that aphorism is the appropriate means of appraising different life situations, it has been generously used during the last two decades, as a suitable form to express dissatisfaction and unwillingness to come to terms with the social reality emanating fear and hopelessness.

References:

- Baljak, Aleksandar. 1987. *Istorija afokalipse*. Beograd: Filip Višnjić.
- Božović, Ratko. Eds. 2007. *Od Stradije do Stradije*. Novi Sad: Stylos.
- Dangubić, Radivoje. 1986. *Made in Glava*. Novi Sad.
- Damnjanović, Srdjan. 2011. *Prolagomena za jednu srpsku paradokologiju*. <http://polja.eunet.rs/polja467/467-23.pdf>
- MPE 1986: *Mala enciklopedija I*. 1986. Beograd: Prosveta.
- Marković, Predrag. 1987. „Lek i otrov – od moralizma ka nihilizmu“. In: Aleksandar Baljak. *Istorija afokalipse*. Beograd: Filip Višnjić. 175–183.
- Maticki, Miodrag. 2008. „Znacaj poslovice za folkloristiku“. In: *Slovenski folklor i folkloristika*. Posebna izdanja Balkanološkog instituta 101. Beograd: Balkanološki institut SANU. 315–322.
- Milinčević, Vaso. 2004. „Prilog proučavanju aforizma u srpskoj književnosti devetnaestog veka“. *Letopis Matice srpske*, knj. 474, sv. 6 (decembar). Novi Sad: Matica srpska. 885–899.
- Mihailovich, Vasa D. 1988. “Aphorism in Contemporary Serbian Literature”. *Slavic Review*, Vol. 47, No. 4 (Winter, 1988). The American Association for the Advancement of Slavic Studies. 702–708. <http://www.jstor.org/stable/2498189>
- Otašević Djordje. 2005. *Enciklopedija aforizama 3*. Beograd: Alma.
- Puača Dušan. 1986. *Prometej je pobegao*. Beograd: Viša elektrotehnicka škola.
- RKT 1985: *Rečnik književnih termina*. 1985. Beograd: Nolit.
- RSKJ 1967: *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika*. 1967. Knjiga prva. A–E. Novi Sad: Matica srpska – Zagreb: Matica hrvatska.
- Škreb, Zdenko. Mikrostrukture stila i književne forme. In: Zdenko Škreb / Ante Stamać. *Uvod u književnost: teorija, metodologija*. Zagreb : Globus. 253–282.
- Teofilović, Vitomir. 1992. „Aforizam kao književna vrsta“. In: *Književni rodovi i vrste – teorija i istorija IV*. Teorijska istraživanja 8. Beograd: Institut za književnost i umetnost. 73–83.
- Teofilović Vitomir. 2000. „Aforizam kao književna vrsta“. In: *‘Vrag i šala’*. Beograd: Gutenbergova galaksija. 585–605.
- Teofilović Vitomir. 2000. „Aforizam u srpskoj književnosti XIX i XX veka“. In: *Razvoj proznih vrsta u srpskoj književnosti*, Naučni sastanak slavista u Vukove dane, br. 29/2 Beograd – Novi Sad: MSC, 111–115.
- Teofilović Vitomir. 2006. *Srbi i ostatak sveta*. Beograd: GEA.

↩ Гласник Етнографског института САНУ LIX (2) ↪

www.aforizmi.org

Vujaklija Milan. 1977. *Leksikon stranih reci i izraza*. Beograd: Prosveta.